KWARTALNIK KRESOWY
2025, nr 3 (27)

Jarosław Krasnodębski
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji Instytutu Pamięci Narodowej
ORCID: 0000-0003-1207-531X

Badania nad dziejami Stanisławowa w II Rzeczypospolitej

Słowa kluczowe
Stanisławów, badania, dzieje, Józef Zieliński, Czesław Chowaniec, „Kurjer Stanisławowski"

Streszczenie
Artykuł dotyczy stanu badań nad dziejami Stanisławowa, które były prowadzone przez Polaków w okresie międzywojennym Jest to pierwsze opracowanie na ten temat. W procesie jego powstania pomocne okazało się dzieło lokalnego historyka Józefa Zielińskiego, obejmujące bibliografię miasta do 1939 roku. W niniejszym tekście opisano kierunki rozwoju w omawianym zakresie, nierzadko dokonując oceny opublikowanych wówczas prac.

Stan badań nad dziejami Stanisławowa u progu powstania II Rzeczypospolitej przedstawiał się dosyć skromnie. Głównie bazowano na osiągnięciach dziewiętnastowiecznych historyków, o. Sadoka Barącza (1814–1892)[1] i Alojzego Szarłowskiego (1845–1911)[2], którzy napisali monografie na temat tego kresowego miasta, oraz autorów szkiców, Franciszka Waligórskiego (1824–1907)[3] i Antoniego Schneidra

[1] S. Barącz, *Pamiątki miasta Stanisławowa*, nakładem Konwentu WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, Lwów 1858, ss. 191.

[2] A. Szarłowski, *Stanisławów i powiat stanisławowski pod względem historycznym i geograficzno-statystycznym*, nakładem Księgarni Wł. Doboszczyńskiego, Stanisławów 1887, ss. 320.

[3] F. Waligórski, *Szkic historyczno-statystyczny miasta Stanisławowa*, „Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej" 1854, nr 3, nr 4, nr 5.

(1825–1880)[4]. Prace te były jednak obciążone pewnymi niedociągnięciami i błędami faktograficznymi, co zostało zauważone w prasie podczas obchodów 200. rocznicy śmierci Jędrzeja Potockiego. W 1891 roku stwierdzono, że „bardzo niedokładnie, a częstą mylnie podają [one] szczegóły o osobie założyciela i w ogóle o powstaniu naszego miasta"[5]. Rok później historię zamku stanisławowskiego zarysował lwowski uczony Aleksander Czołowski (1865–1944) w swoim tekście, pt. *Dawne zamki i twierdze na Rusi Halickiej*[6].

W kwestiach szczegółowych związanych ze Stanisławowem badania dopiero zaczęły się rozwijać[7]. Jedynym dziełem historycznym o charakterze monograficznym z tego okresu jest książka ks. Stanisława Załęskiego (1843–1908), dotycząca zakonu jezuitów[8], oraz kilka mniejszych prac ogłoszonych drukiem na łamach prasy[9]. W pierwszej ćwierci XX wieku zainteresowanie historią grodu Potockich wyraźnie zmalało. Z tego czasu posiadamy jedynie szkice autorstwa Justyna Sokulskiego (1872–1949), dotyczące między innymi lokalnych drukarni[10], oraz ukraińskiego historyka ze Lwowa Iwana Krewećkego (1883–1940) na temat wydarzeń związanych z Wiosną Ludów w tym mieście[11].

4 A. Schneider, *Główniejsze miasta Galicyi. Stanisławów*, „Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej" 1869, nr 4, nr 5, nr 6, nr 8, nr 9, nr 10, nr 11, nr 14, nr 24, nr 25, nr 26.

5 *200-letnia rocznica śp. Andrzeja Potockiego, założyciela miasta Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1891, nr 251.

6 A. Czołowski, *Dawne zamki i twierdze na Rusi Halickiej*, Lwów 1892, s. 47–49; C. Chowaniec, *Historia twierdzy stanisławowskiej (1662–1812)*, red. M. Wołoszczuk, N. Mika, Z. Fedunkiw, Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego, Iwano-Frankiwsk 2018, s. 5.

7 J. Zieliński, *Z badań nad historią Stanisławowa*, „Kwartalnik Historyczny" 1931, z. 2–3, s. 112–117.

8 S. Załęski, *Jezuici w Stanisławowie*, nakładem Wydawnictw Towarzystwa Jezusowego, Nowy Sącz 1896, ss. 86.

9 Vide np. artykuł Władysława Ciesielskiego (1842–1893) omawiający założenia architektoniczne wybranych budynków w Stanisławowie. Vide: W. Ciesielski, *Nowsze budynki Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1891, nr 300; „Kurjer Stanisławowski" 1892, nr 301, nr 302, nr 303, nr 306, nr 307, nr 308, nr 309.

10 J. Sokulski, *Kilka słów o najdawniejszych drukarniach stanisławowskich*, „Kurjer Stanisławowski" 1909, nr 1226.

11 І. Кревецький, *До історії організування національних гвардій в 1848 р.*, „Записки Науково Товариства Імени Шевченка" 1906, t. 73, s. 125–142; idem, *До психології 1848 року. (Справа Ст. Гошовского)*, „Записки Науково Товариства Імени Шевченка" 1909, t. 90, s. 137–157.

Postęp w badaniach nabrał wyraźnego przyśpieszenia od połowy lat 20., gdy zaczęto porządkować zbiory archiwalne i Bibliotekę Miejską im. Wincentego Smagłowskiego[12] oraz większą uwagę poświęcono stanowi zabytków miejskich. Przystąpiono wtedy, jak pisał Józef Zieliński, do planowej pracy „nad dziejami naszego miasta"[13].

Jednym z najważniejszych dokonań w tym czasie było ustalenie przez lokalnego historyka dr. Czesława Chowańca, późniejszego dyrektora Biblioteki Polskiej w Paryżu, szczegółów związanych z początkami Stanisławowa. Udało mu się określić datę założenia tego grodu na rok 1661. W swoim tekście zauważył, że miasto powstało nie na gruntach wsi Zabłotów, jak wcześniej sądzono, lecz obok niej, a więc wieś ta tworzyła przedmieścia Stanisławowa. Młody historyk potwierdził również znaną, choć pomijaną w literaturze, etymologię nazwy miasta. Nadał ją Jędrzej Potocki na cześć swojego syna Stanisława poległego w bitwie pod Wiedniem, a nie też i ojca – słynnego Stanisława „Rewery" (1589–1667)[14], jak często można znaleźć w różnych publikacjach[15].

Warto wymienić jeszcze dwie prace Chowańca dotyczące tego okresu. Na większą uwagę zasługuje przedrukowany w prasie pierwszy przywilej w historii Stanisławowa, wydany przez króla Jana Kazimierza w marcu 1662 roku, który zezwalał na organizację jarmarków i targów w obrębie miasta[16]. W prasie historyk opublikował także swój debiutancki artykuł o Stanisławowie, znany później jako odbitka, a poświęcony zapomnianej obronie twierdzy przed najazdem armii tureckiej w 1676 roku[17].

---

12 Vide: O. Ciwkacz, *Z dziejów Biblioteki Miejskiej im. W. N. Smagłowskiego w Stanisławowie (1872–1939)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum" 2006, z. 13, s. 21–34.

13 J. Zieliński, *Życie naukowe miasta Stanisławowa*, „Nauka Polska" 1934, t. 19, s. 381.

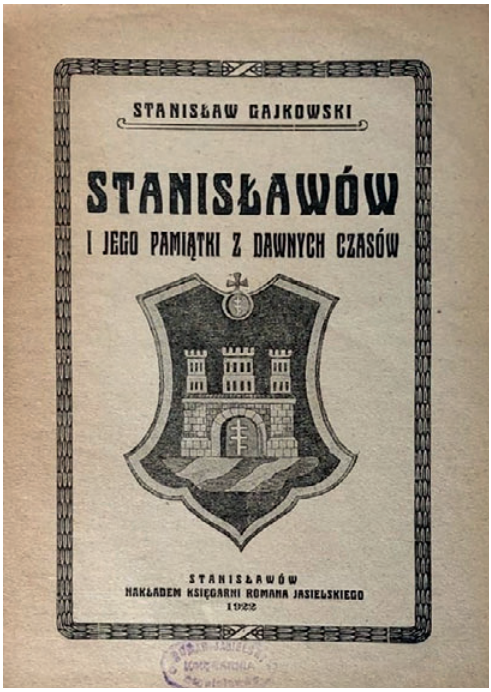
14 C. Chowaniec, *Jak powstał Stanisławów*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 396, nr 397, nr 401, nr 403, nr 407.

15 L. Wierzejski, *Stanisławów. Gród Rewery*, Wrocławski Klub „Stanisławów", Wrocław 1989, s. 11. Można spotkać też informację, że Stanisławów został założony przez Stanisława „Rewerę" Potockiego; *Informator miasta Stanisławowa*, Wydawnictwo Informatora miasta Stanisławowa, Stanisławów 1929, s. 24.

16 C. Chowaniec, *Pierwszy przywilej Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 389.

17 Idem, *W 250-letnią rocznicę. Ustęp z wojennych dziejów Stanisławowa*, „Kurjer

Początek dziejów Stanisławowa znalazł się również w kręgu zainteresowań dyrektora Teatru im. Aleksandra Fredry, literata Henryka Cepnika (1877–1942/1944), który przybliżył historię jego powstania na tle dziejów ziem kresowych. Szkic Cepnika, oparty na opracowaniach dziewiętnastowiecznych historyków, został umieszczony w „Kurjerze Stanisławowskim", jednak nie został ukończony, prawdopodobnie z powodu przeprowadzki do Lwowa w 1925 roku. Do tego czasu udało mu się oddać do druku trzy części swojej pracy: *Zamek stanisławowski i jego dzieje*, *Narodziny Stanisławowa* i *Pierwsze lata*[18]. W tym miejscu warto zauważyć, że dwa lata wcześniej Stanisław Gajkowski, kierownik szkoły powszechnej, opublikował podobny krótki szkic historyczny[19].

Okładka książki Stanisława Gajkowskiego z herbem miasta, wydana nakładem księgarni Romana Jasielskiego, poniżej odciśnięta pieczątka firmy. Drukarnia Leona Dankiewicza w Stanisławowie. Kolekcja Jarosława Krasnodębskiego

Stanisławowski" 1926, nr 321; idem, *Stanisławów 1676*, nakładem autora, Stanisławów 1926, ss. 18.

18 H. Cepnik, *Obrazy z przeszłości Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1924, nr 221, nr 222, nr 223, nr 225, nr 227, nr 228, nr 229, nr 231; 1925, nr 234, nr 235, nr 237, nr 239, nr 240, nr 241, nr 243, nr 246, nr 248, nr 250, nr 251, nr 259.

19 S. Gajkowski, *Stanisławów i jego pamiątki z dawnych czasów*, nakładem Księgarni Romana Jasielskiego w Stanisławowie, Stanisławów 1922, ss. 32.

Dużym powodzeniem cieszył się temat najstarszych stanisławowskich kościołów katolickich. Chowaniec opublikował krótki tekst o kolegiacie Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, zachęcając w nim do wsparcia finansowego renowacji tego kościoła[20]. Większą uwagę na historię świątyni i związanych z nią duchownych zwrócił dr Józef Zieliński (1899–1976), nauczyciel gimnazjalny. Napisał on krótki zarys dziejów tego kościoła, a na końcu opracowania zamieścił spis dziekanów i proboszczów[21] oraz zgłębił wiedzę dotyczącą początków tej parafii[22]. Dr Józef Grabowski, kierownik miejscowego Muzeum Pokuckiego, również opublikował książkę o kolegiacie. Na niespełna 40 stronach opisał cuda, dokonywane w XVIII wieku za pośrednictwem patrona Pokucia św. Wincentego, którego relikwie znajdowały się w bocznym ołtarzu stanisławowskiej kolegiaty[23].

Książka Józefa Grabowskiego o kolegiacie z 1933 roku, wydana w ramach biblioteki „Kurjera Stanisławowskiego". Projekt okładki wykonał Jan Szczerbetko. Drukarnia i Litografia Stanisław Chowaniec w Stanisławowie. Kolekcja Jarosława Krasnodębskiego

[20] C. Chowaniec, *W sprawie kollegiackiego kościoła*, „Kurjer Stanisławowski" 1927, nr 388.

[21] J. Zieliński, *Kolegiata w Stanisławowie. Krótki zarys historyczny*, nakładem probostwa obrządku łacińskiego w Stanisławowie, Lwów 1933, ss. 32.

[22] Idem, *Początki parafii łacińskiej w Stanisławowie (1662–1669)*, „Ziemia Czerwieńska" 1936, z. 2, s. 317–324.

[23] J. Grabowski, *Skarby kolegiaty stanisławowskiej*, nakładem „Kurjera Stanisławowskiego", Stanisławów [1932], s. 38.

Drugim w kolejności kościołem, budzącym zainteresowanie badaczy i lokalnych miłośników regionu, był kościół ormiańsko-katolicki. Tak, jak w przypadku kolegiaty, jego historię, następnie odbudowę po I wojnie światowej oraz dzieje parafii (wydane w postaci odbitki) zostały opisane przez Józefa Zielińskiego[24]. Sporo uwagi poświęcono obrazowi Matki Bożej Łaskawej, umieszczonemu w nawie głównej kościoła. W związku z koronacją tego cudownego wizerunku, która miała miejsce 30 maja 1937 roku, proboszcz kościoła ormiańskiego ks. Franciszek Komusiewicz (1881–1936), wcześniej przygotował okazjonalne opracowanie[25]. Tematem tym zajął się również katecheta i pisarz religijny ks. Wincenty Miś (1865–1937) – autor nieopublikowanej pracy historycznej o obrazie Matki Bożej Łaskawej, która zawiera także garść informacji o świątyni ormiańskiej[26].

KORONACJA
CUDOWNEGO OBRAZU
NAJŚW. MARII PANNY
ŁASK. I PŁACZĄCEJ
W STANISŁAWOWIE
Ks. FR. KOMUSIEWICZ
Nakładem
Komitetu Koronacyjnego Cud.
Obrazu Najśw. Marii Panny
Łaskawej w Stanisławowie.

Książka ks. Franciszka Komusiewicza, wydana nakładem komitetu Koronacyjnego Cudownego Obrazu Najświętszej Marii Panny Łaskawej w Stanisławowie. Drukarnia i Litografia Stanisław Chowaniec. Kolekcja Jarosława Krasnodębskiego

[24] J. Zieliński, *Kościół ormiański w Stanisławowie i jego odbudowa I–V*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 478, nr 479, nr 483, nr 486.

[25] F. Komusiewicz, *Koronacja cudownego Obrazu Najśw. Marii Panny Łaskawej i Płaczącej w Stanisławowie*, nakładem komitetu Koronacyjnego Cudownego Obrazu Najświętszej Marii Panny Łaskawej w Stanisławowie, Stanisławów [1936], ss. 48.

[26] Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, sygn. 345.1.0.12.29, k. 1–52; W. Miś, Cudowny obraz Matki Bożej w kościele ormiańskim w Stanisławowie.

Inne kościoły nie przyciągały wzmożonej uwagi lokalnych badaczy i krajoznawców. Choć trzeba przyznać, że Czesław Chowaniec opublikował na łamach prasy przywilej zezwalający na powstanie pierwszej cerkwi obrządku greckiego[27], a Józef Zieliński napisał szkic historyczny o nieistniejącym wówczas kościele św. Józefa na przedmieściu tyśmienickim[28].

Warto przy tej okazji wspomnieć, że autor ten, podczas badań nad obiektami sakralnymi w Stanisławowie, natknął się na wcześniej nieznany dokument, który został wystawiony przez arcybiskupa ks. Wacława Sierakowskiego (1700–1780), przedstawiający w nowym ujęciu dzieje najstarszej murowanej synagogi w Stanisławowie[29].

W okresie międzywojennym powstało stosunkowo niewiele prac naukowych odnoszących się do mniejszości narodowych. Wyjątek stanowiły badania Czesława Chowańca, który napisał monografię na temat obecności Ormian w Stanisławowie w XVII i XVIII wieku[30]. Książka ta zyskała popularność i jest do dziś często cytowana. Na III Zjeździe Bibliofilów Polskich we Lwowie w 1929 roku została ona doceniona za „oryginalność układu i nie małą kulturę drukarską"[31]. W dorobku naukowym Chowańca odnaleźć można także publikacje źródłowe dotyczące mniejszości narodowych. Są to nieznane wcześniej szerszemu kręgowi odbiorców dwa przywileje gwarantujące swobodę rozwoju Żydów w czasach Rzeczypospolitej Obojga Narodów, przedrukowane w lokalnej prasie[32].

W publikacjach naukowych i popularnonaukowych, które pojawiły się w Stanisławowie w latach 30. XX wieku, sporo miejsca

---

27 C. Chowaniec, *Z dziejów kościoła ruskiego w Stanisławowie*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 419.

28 J. Zieliński, *Kościół św. Józefa na przedmieściu tyśmienieckiem*, „Kurjer Stanisławowski" 1934, nr 918, nr 924, nr 926, nr 932.

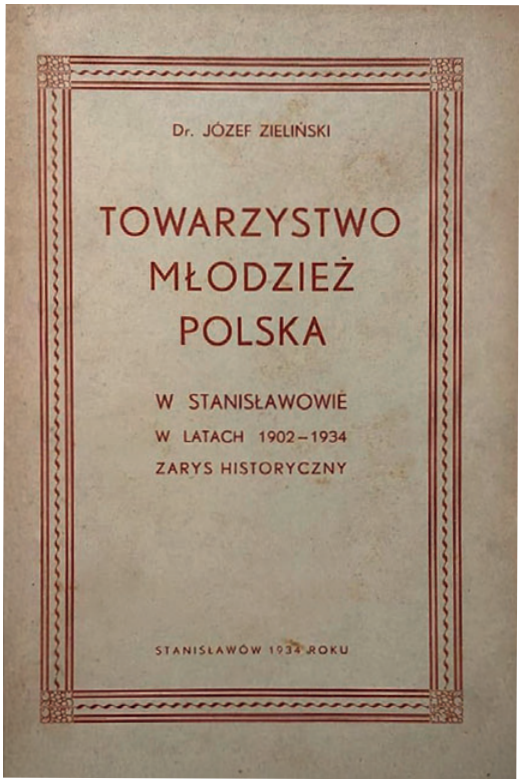
29 Idem, *Początki najstarszej synagogi w Stanisławowie*, „Kurjer Stanisławowski" 1936, nr 852, nr 853, nr 854.

30 C. Chowaniec, *Ormianie w Stanisławowie w XVII i XVIII wieku*, Drukarnia i Litografia Stanisław Chowaniec w Stanisławowie, Stanisławów 1928, ss. 60.

31 A. Semkowicz, *Organizacja Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie*, [w:] *Pamiętnik Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie w Zielone Świątki 26/V–29/V 1928 roku*, red. K. Hartleb, Towarzystwo Miłośników Książki, Lwów 1929, s. 13.

32 C. Chowaniec, *Dawne przywileje dla Żydów Stanisławowskich*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 413, nr 414.

poświęcono historii towarzystw oraz organizacji paramilitarnych i wojskowych. Jedną z bardziej znaczących prac napisał Józef Zieliński. W oparciu o źródła archiwalne i literaturę przedmiotu opublikował monografię (dodatkowo wzbogaconą o ilustracje), w której przedstawił syntezę dziejów i działalności społeczno-narodowej miejscowego Towarzystwa Młodzież Polska[33]. Pod jego redakcją ukazała się również jednodniówka wydana z okazji 50-lecia założenia Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół" I. Znalazły się w niej niewielkie teksty lokalnych członków, uzupełnione licznymi fotografiami z tamtych lat[34].

Okładka książki Józefa Zielińskiego, wydana nakładem Towarzystwa Młodzież Polska w Stanisławowie, Drukarnia i Litografia Stanisław Chowaniec. Kolekcja Jarosława Krasnodębskiego

[33] J. Zieliński, *Towarzystwo Młodzież Polska w Stanisławowie w latach 1902–1934. Zarys historyczny*, nakładem Towarzystwa Młodzież Polska w Stanisławowie, Stanisławów 1934, ss. 64.

[34] *Na kresowej placówce. Jednodniówka jubileuszowa Sokoła I w Stanisławowie wydana w 50 rocznicę istnienia gniazda*, red. J. Zieliński, nakładem „Sokoła" I, Stanisławów 1934, ss. 25.

Książka jubileuszowa wydana w 50. rocznicę powstania „Sokoła" I w Stanisławowie, ukazała się nakładem tego gniazda, tłoczona w Drukarni i Litografii Stanisław Chowaniec. Okładkę projektował Jan Szczerbetko. Kolekcja Jarosława Krasnodębskiego

Tego rodzaju publikacje okolicznościowe najczęściej ukazywały się z inicjatywy różnych stowarzyszeń i organizacji, pod patronatem lokalnych władz. Wśród nich można wyróżnić *Jednodniówkę Zjazdu Zarzewiaków, Drużyniaków i Skautów*, wydaną w 1936 roku, pod redakcją Stanisława Sosabowskiego (1892–1967), znanego późniejszego dowódcy 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Przed Wielką Wojną Sosabowski był członkiem organizacji Młodzież Niepodległościowa, a w latach 1912–1914 komendantem XXIV Polskiej Drużyny Strzeleckiej w Stanisławowie[35].

Pojawiły się również inne, podobne publikacje, dotyczące chociażby 48. Pułku Piechoty Strzelców Kresowych[36], Polskiej Organizacji Wojskowej, Legionu Młodych i Związku Pracy Obywatel-

[35] *Jednodniówka zjazdu Zarzewiaków, Drużyniaków i Skautów w Stanisławowie*, red. S. Węglarz-Sosabowski, nakładem Koła Przyjaciół Harcerstwa w Stanisławowie, Stanisławów 1936, ss. 43.

[36] *Jednodniówka 48 Pułku Piechoty Strzelców Kresowych. Z okazji dziesięciolecia pułku 1919–1929*, red. H. Seidler, J. Zarzycki, nakładem Obywatelskiego Komitetu Obchodu Dziesięciolecia 48 PPSK, Stanisławów 1929, ss. 36.

skiej Kobiet[37], Związku Strzeleckiego[38] oraz Związku Harcerstwa Polskiego[39].

Innym zagadnieniem, podejmowanym przez pasjonatów regionu, było życie kulturalne Stanisławowa. Podobnie, jak w przypadku prac o charakterze naukowym i popularnonaukowym, autorzy dzielili się wynikami swoich badań na łamach lokalnej prasy. Problemy, które poruszali dotyczyły w zasadzie kilku kwestii. Jedną z nich była historia polskiego teatru w Stanisławowie, którą zarysował w szkicu Kazimierz Jasieńczyk[40]. Ten temat został także krótko opisany przez Józefa Zielińskiego w specjalnym numerze „Kurjera Stanisławowskiego" poświęconym stanisławowskiej scenie teatralnej[41].

W latach 1919–1939 polscy badacze zajmowali się także dziejami lokalnej prasy. W tym obszarze szczególną aktywność przejawiał Józef Zieliński. Na łamach „Kurjera Stanisławowskiego", tuż po zakończeniu Wystawy Historycznej Miasta Stanisławowa, zamieścił poświęcony temu zagadnieniu obszerny artykuł[42], jednak pominął w nim ukazującą się od wielu dziesięcioleci prasę wydawaną przez Żydów, Ukraińców i Niemców. Tłumaczył to brakiem dostępnych źródeł na miejscu oraz słabym rozwojem prasy mniejszości narodowych[43]. W rzeczywistości sytuacja była inna. Po upływie kilku lat od ukazania się jego tekstu, syjonista ze Stanisławowa, Leon Streit opublikował – w postaci monografii

[37] *Jednodniówka POW, Legion Młodych, Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet*, red. Komitet, Stanisławów 1933, ss. 21.

[38] *Jednodniówka Związku Strzeleckiego powiatu stanisławowskiego*, red. K. Tymecki, nakładem Zarządu i Komendy Powiatu Związku Strzeleckiego, Stanisławów 1935, ss. 32.

[39] *Jednodniówka Z. H. P. W 25-lecie harcerstwa stanisławowskiego*, red. Komitet, Stanisławów 1938, ss. 32. Zob. *Bibliografia Polska 1901–1939*, t. Jednodniówki, red. E. Dombek, H. Machnik, Warszawa 2013.

[40] K. Jasieńczyk, *Teatr Polski w Stanisławowie*, „Kurjer Stanisławowski" 1926, nr 295, nr 296, nr 297, nr 298, nr 299, nr 302, nr 307, nr 311.

[41] J. Zieliński, *Z przeszłości sceny stanisławowskiej*, „Kurjer Stanisławowski" 1929, nr 481.

[42] Vide: J. Krasnodębski, *Wystawa Historyczna Miasta Stanisławowa w 1928 roku*, [w:] *Galicja – mozaika nie tylko narodowa*, t. 4, red. U. Jakubowska, Instytut Badań Literackich PAN, Fundacja Nowa Przestrzeń, Bel Studio, Warszawa 2017.

[43] J. Zieliński, *Z dziejów prasy w Stanisławowie. I–XII*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 441; 1929, nr 442, nr 443, nr 444, nr 446, nr 447, nr 449, nr 452, nr 457, nr 462, nr 464, nr 474.

– obszerny szkic historyczny dotyczący lokalnej prasy żydowskiej[44]. Cegiełkę do badań dorzucił Józef Grabowski, odkrywając nieznane wcześniej pierwsze miejscowe czasopisma polskie, które ukazywały się tu już pod koniec pierwszej połowy XIX wieku[45].

Zagadnienia związane z kulturą zostały również omówione w oddzielnym artykule autorstwa Justyna Sokulskiego, który przed I wojną światową pracował w Stanisławowie w biurze Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń. W oparciu o własne doświadczenia oraz dostępne materiały, przedstawił on historię założenia i funkcjonowania Biblioteki Miejskiej im. Smagłowskiego, w której był bibliotekarzem, oraz sylwetkę jej patrona[46].

Na przestrzeni lat 20. i 30. w literaturze często pojawiał się temat szkolnictwa w Stanisławowie, co można prześledzić na przykładzie publikacji kilku szkół, które mogły pochwalić się długą tradycją. Na łamach wydawanych sprawozdań z rozwoju i pracy poszczególnych zakładów, krótkie zarysy historyczne zamieściły: III Państwowe Gimnazjum im. Stanisława Staszica[47], Szkoła Handlowa[48], Prywatne Gimnazjum Sióstr Urszulanek[49], a także Zakład Wychowawczy im. Arcybiskupa Isakowicza[50].

Szczególne miejsce w badaniach nad szkolnictwem zajmowało I Państwowe Gimnazjum im. Mieczysława Romanowskiego,

---

44 L. Streit, *Dzieje prasy żydowskiej w Stanisławowie. Szkic historyczny*, nakładem Koła Naukowego „Towarzystwa Przyjaciół Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie" – Oddział w Stanisławowie, Stanisławów 1935, ss. 48.

45 *Najstarsza gazeta stanisławowska*, oprac. J. Grabowski, „Kurjer Stanisławowski" 1933, nr 833, 835, nr 836, nr 837, nr 838, nr 839, nr 840, nr 841.

46 J. Sokulski, *Wincenty Smagłowski i jego biblioteka*, „Kurjer Stanisławowski" 1933, nr 759, nr 761, nr 763, nr 765, nr 767, nr 769, nr 771.

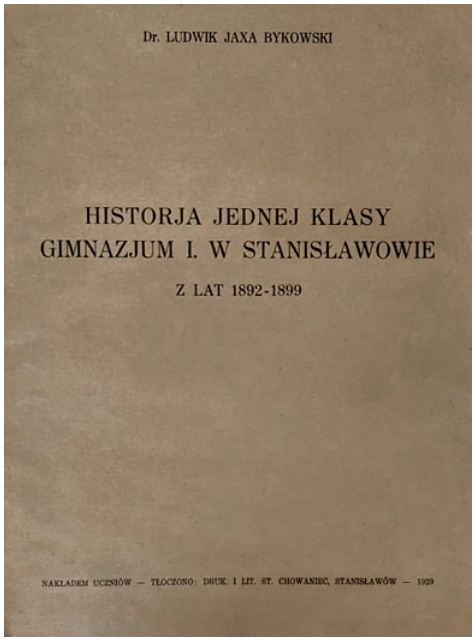
47 *Dzieje założenia i krótka historia zakładu*, [w:] *Sprawozdanie dyrekcji Państwowego Gimnazjum III. Mat. Przyr. im. Stanisława Staszica w Stanisławowie*, nakładem dyrekcji Państwowego Gimnazjum III w Stanisławowie, Stanisławów 1931, s. 5–9.

48 *Rys historyczny*, [w:] *Sprawozdanie z rozwoju i pracy 3 klasowej Szkoły Handlowej w Stanisławowie w latach 1920–1930*, nakładem TSH w Stanisławowie, Stanisławów [1931], s. 3–14.

49 J. Zieliński, *Z przeszłości Gimnazjum SS. Urszulanek w Stanisławowie*, [w:] *Sprawozdanie dyrekcji Pryw. Gimnazjum Żeńskiego S. S. Urszulanek w Stanisławowie. Za rok szkolny 1931–1932*, nakładem S.S. Urszulanek w Stanisławowie, Stanisławów 1932, s. 23–28.

50 *Krótki rys historyczny i myśli o przyszłości Zakładu*, [w:] *Zakład Wychowawczy imienia Arcybiskupa Isakowicza w Stanisławowie*, Stanisławów 1931, s. 3–9.

późniejsze I Państwowe Liceum i Gimnazjum im. Mieczysława Romanowskiego. W 1929 roku, z okazji jubileuszu jego 200-lecia, wydano obszerną i ciekawą monografię w formie księgi pamiątkowej, pod redakcją ówczesnego dyrektora zakładu Włodzimierza Trusza (1870–1931), nauczyciela Józefa Zielińskiego i absolwenta Czesława Chowańca. Praca ta powstała na podstawie wielu wcześniej nieznanych materiałów archiwalnych i drukowanych sprawozdań szkolnych. Jej dużym atutem jest też różnorodność treści oraz dobór autorów. Monografię podzielono na trzy części, przy czym pierwsza i zarazem najobszerniejsza dotyczy dziejów gimnazjum. Przygotowali ją redaktorzy książki. Druga część zawiera przyczynki oraz wspomnienia uczniów i absolwentów zakładu, w tym między innymi: dr. Aleksandra Czołowskiego i prof. Ludwika Jaxy-Bykowskiego (1881–1948), późniejszego rektora Uniwersytetu Ziem Zachodnich. Trzecia część odnosi się do uroczystości jubileuszowych przygotowanych w Stanisławowie w 1928 roku[51].

Dr. LUDWIK JAXA BYKOWSKI

HISTORJA JEDNEJ KLASY
GIMNAZJUM I. W STANISŁAWOWIE

Z LAT 1892-1899

NAKŁADEM UCZNIÓW — TŁOCZONO: DRUK. I LIT. ST. CHOWANIEC, STANISŁAWÓW — 1929

Odbitka tekstu Ludwika Jaxy-Bykowskiego, zamieszczonego w księdze pamiątkowej I Gimnazjum, wydana nakładem uczniów. Drukarnia i Litografia Stanisław Chowaniec. Kolekcja Jarosława Krasnodębskiego

[51] *Księga pamiątkowa I. Gimnazjum państw. im. Mieczysława Romanowskiego w Stanisławowie*, red. W. Trusz, J. Zieliński, C. Chowaniec, nakładem Komitetu Jubileuszowego, Stanisławów 1929, ss. 222.

W literaturze przedmiotu omawianego okresu poświęcono sporo miejsca na problematykę związaną z polskim życiem gospodarczym. Świadczy o tym fakt wydania obszernej monografii pt. *Księga pamiątkowa mieszczaństwa polskiego w Stanisławowie 1868–1934*, pod redakcją Józefa Zielińskiego. Składa się ona z ośmiu rozdziałów, zawiera liczne szczegóły dotyczące działalności gospodarczej Polaków w tym okresie oraz obrazuje stan ich świadomości społecznej. Atutem tej pracy jest jej różnorodna baza źródłowa, autorzy tekstów sięgnęli bowiem do prasy, wspomnień czy sprawozdań z działalności towarzystw. Ciekawym dodatkiem do niej jest zamieszczony na końcu „Rejestr polskich firm chrześcijańskich, kupieckich, przemysłowych, rękodzielniczych oraz zawodów wolnych", sporządzony na podstawie informacji, pozyskanych przede wszystkim od cechów rzemieślniczych, organizacji Zjednoczenia Mieszczan Polskich i Stowarzyszenia Kupców Polskich[52].

W badanym okresie powstało kilka prac o charakterze biograficznym, upamiętniających Polaków zasłużonych dla rozwoju i kultury Stanisławowa. Jednym z tych dzieł jest niewielka książka autorstwa ks. Wincentego Misia, występującego pod pseudonimem „Przyjaciel", w której przedstawił życie i działalność zawodową i społeczną dr. Stanisława Krasowskiego (1862–1916), dyrektora szpitala[53]. W formie jednodniówki ukazała się krótka praca, której celem było uczczenie ks. Franciszka Skarbowskiego, dyrektora Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego[54]. Kolejna ciekawa publikacja z zakresu biografistyki została napisana przez Józefa Zielińskiego na temat działacza niepodległościowego Agatona Gillera (1831–1887) i jego pobytu w Stanisławowie[55].

Mniejszym zainteresowaniem cieszyła się natomiast problematyka związana z topografią miasta. W tym zakresie opubliko-

[52] *Księga pamiątkowa mieszczaństwa polskiego w Stanisławowie 1868–1934*, red. J. Zieliński, nakładem Zjednoczenia Mieszczan Polskich w Stanisławowie, Stanisławów 1935, ss. 198.

[53] [W. Miś], *Przyjaciel, Dr Stanisław Krasowski. Głośny lekarz-chirurg a cichy działacz i reformator społeczny. W 10 rocznicę śmierci*, nakładem autora, Poznań 1926, ss. 62.

[54] *Jednodniówka wydana ku uczczeniu śp. ks. Franciszka Skarbowskiego w 3-cią rocznicę jego śmierci 26 IX 1929*, Stanisławów 1929, ss. 29. Dane na temat tej jednodniówki zaczerpnięto z: *Bibliografia polska 1901–1939*…, op. cit., s. 122.

[55] J. Zieliński, *Agaton Giller w Stanisławowie*, „Złoty Szlak" 1938, z. 1, s. 15–30.

wano jedynie dwa artykuły autorstwa Czesława Chowańca i Józefa Grabowskiego. Pierwszy z nich, w związku z przebudową ratusza rozpoczętą w 1929 roku, przedstawił trzy historyczne założenia architektoniczne tej budowli[56]. Z kolei drugi autor wnikliwie opisał historię powstania pomnika Adama Mickiewicza (1798–1855)[57].

Podsumowując przedstawiony powyżej stań badań nad dziejami Stanisławowa między 1919 a 1939 rokiem, warto w pierwszej kolejności zauważyć, że publikacje te miały w znacznej mierze charakter przyczynkarski i dotyczyły dość wąskich zagadnień. Większość z nich była drukowana na łamach „Kurjera Stanisławowskiego". Z kolei te, które ukazały się w formie książek, tłoczone były w firmie Drukarnia i Litografia Stanisław Chowaniec. Najbardziej wartościowe prace stworzyli Czesław Chowaniec i Józef Zieliński. Mimo upływu lat, wciąż są one uznawane za istotne, co potwierdzają liczne przekłady tych tekstów na język ukraiński[58].

W przeciwieństwie jednak do wcześniejszego okresu, gdy Stanisławów był częścią monarchii habsburskiej, żaden z badaczy zajmujących się przeszłością tego miasta nie opublikował syntezy jego dziejów. Wojna stanęła temu na przeszkodzie. We wrześniu 1939 roku, podczas pożaru gmachu Politechniki Warszawskiej, spłonął nakład długo przygotowywanej książki *Stanisławów – Dzieje Pokuckiej fortecy 1662–1812*[59] autorstwa Czesława Chowańca, który w tym czasie pracował jako kustosz w Bibliotece Polskiej

---

[56] C. Chowaniec, *Z dziejów ratusza w Stanisławowie I–III*, „Kurjer Stanisławowski" 1929, nr 474, nr 475, nr 476.

[57] J. Grabowski, *Dzieje pomnika Adama Mickiewicza w Stanisławowie I–VI*, „Kurjer Stanisławowski" 1930, nr 541, nr 543; 1931, nr 548, nr 556, nr 560, nr 566, nr 576.

[58] Vide choćby: Ч. Хованец, *Вірмени у Станиславові в XVII–XVIII століттях*, переклад с польскої Т. Прохасько, Івано-Франківськ 2008, ss. 46; Й. Зелінський, *Надання герба, переклад с польскої З. Федунків*, [w:] *Мое Місто. Хрестоматія з історії Івано-Франківська*, упор. І. Монолатій, Івано-Франківськ 2012, s. 34–35.

[59] Najprawdopodobniej Chowaniec planował już wcześniej wydanie tej monografii, gdyż w 1929 r. umieszczano informację o złożeniu jej do druku. Vide: *Stanisławów*, [w:] *Przewodnik po wystawie miast polskich i Związku Miast Polskich na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu*, Wydawnictwo Związku Miast Polskich, Poznań 1929, s. 397.

w Paryżu[60]. Wybuch wojny przekreślił także plany wydawnicze Józefa Zielińskiego, przygotowującego monografię o Stanisławowie oraz dwie mniejsze prace o charakterze popularnonaukowym poświęcone miastu. Warto wspomnieć, że badacz ten miał również na ukończeniu krótką monografię dotyczącą Halicza[61]. Na kilka miesięcy przed tym, jak Sowieci zajęli Kresy Wschodnie, udało mu się w 1939 roku opublikować bibliografię Stanisławowa, która stanowi cenne źródło wiedzy do badań nad dziejami miasta[62].

Na marginesie można dodać, że prace badawcze nad historią Stanisławowa prowadzili, choć w dużo mniejszym stopniu, także przedstawiciele mniejszości narodowych. Najwięcej na tym polu dokonali Żydzi, którzy zajmowali się dziejami swojej wspólnoty. Na pierwszy plan wysuwali się Leon Streit[63] i Ruben Fahn (1878–1939/1944)[64]. Obaj mieli na swoim koncie publikacje naukowe, w tym również monografie.

Jarosław Krasnodębski

[60] T. Skrzyński, *Czesław Chowaniec jako historyk (w świetle materiałów archiwalnych zgromadzonych w Bibliotece Polskiej w Paryżu)*, „Studia Historyczne" 2012, z. 3–4, s. 376. Na podstawie zachowanych materiałów podjęto próbę odtworzenia tej książki. Vide: C. Chowaniec, *Historia twierdzy…*, op. cit.

[61] AUJ, Zieliński Józef, sygn. S III 246, k. bez paginacji, Mój życiorys z 18 XI 1956.

[62] J. Zieliński, *Materiały do bibliografii miasta Stanisławowa*, nakładem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Stanisławowie, Stanisławów 1939, ss. 46.

[63] L. Streit, *Dzieje wielkiej miejskiej synagogi w Stanisławowie*, nakładem zarządu wielkiej miejskiej synagogi w Stanisławowie, Stanisławów 1936, ss. 80; idem, *Dzieje synagogi postępowej w Stanisławowie*, nakładem zarządu synagogi postępowej w Stanisławowie, Stanisławów 1939, ss. 132.

[64] Р. Фан, *Історія єврейської національної автономії в період Західо-Української Республіки*, Львів 2019, ss. 270. Publikacja ta wyszła drukiem w 1933 r. w języku jidysz.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (AUJ)

Akta Józefa Zielińskiego

Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich (AFKDOP)

Miś Wincenty, Cudowny obraz Matki Bożej w kościele ormiańskim w Stanisławowie

Źródła drukowane

Chowaniec Czesław, *Dawne przywileje dla Żydów Stanisławowskich*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 413, nr 414.

Chowaniec Czesław, *Pierwszy przywilej Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 389.

Chowaniec Czesław, *Z dziejów kościoła ruskiego w Stanisławowie*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 419.

Informator miasta Stanisławowa, Wydawnictwo Informatora miasta Stanisławowa, Stanisławów 1929.

Jednodniówka 48 Pułku Piechoty Strzelców Kresowych. Z okazji dziesięciolecia pułku 1919–1929, red. Henryk Seidler, Jerzy Zarzycki, nakładem Obywatelskiego Komitetu Obchodu Dziesięciolecia 48 PPSK, Stanisławów 1929.

Jednodniówka POW, Legion Młodych, Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet, red. Komitet, Stanisławów 1933.

Jednodniówka Z. H. P. W 25-lecie harcerstwa stanisławowskiego, red. Komitet, Stanisławów 1938.

Jednodniówka zjazdu Zarzewiaków, Drużyniaków i Skautów w Stanisławowie, red. Stanisław Węglarz-Sosabowski, nakładem Koła Przyjaciół Harcerstwa w Stanisławowie, Stanisławów 1936.

Jednodniówka Związku Strzeleckiego powiatu stanisławowskiego, red. Kazimierz Tymecki, nakładem Zarządu i Komendy Powiatu Związku Strzeleckiego, Stanisławów 1935.

Najstarsza gazeta stanisławowska, oprac. Józef Grabowski, „Kurjer Stanisławowski" 1933, nr 833, nr 835, nr 836, nr 837, nr 838, nr 839, nr 840, nr 841.

Opracowania

[Miś Wincenty], *Przyjaciel, Dr Stanisław Krasowski. Głośny lekarz-chirurg a cichy działacz i reformator społeczny. W 10 rocznicę śmierci*, nakładem autora, Poznań 1926.

Barącz Sadok, *Pamiątki miasta Stanisławowa*, nakładem Konwentu WW. OO. Dominikanów w Podkamieniu, Lwów 1858.

Bibliografia Polska 1901–1939, t. Jednodniówki, red. E. Dombek, H. Machnik, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2013.

Cepnik Henryk, *Obrazy z przeszłości Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1924, nr 221, nr 222, nr 223, nr 225, nr 227, nr 228, nr 229, nr 231; 1925, nr 234, nr 235, nr 237, nr 239, nr 240, nr 241, nr 243, nr 246, nr 248, nr 250, nr 251, nr 259.

Chowaniec Czesław, *Historia twierdzy stanisławowskiej (1662–1812)*, red. M. Wołoszczuk, N. Mika, Z. Fedunkiw, Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego, Iwano-Frankiwsk 2018.

Chowaniec Czesław, *Jak powstał Stanisławów*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 396, nr 397, nr 401, nr 403, nr 407.

Chowaniec Czesław, *Ormianie w Stanisławowie w XVII i XVIII wieku*, Drukarnia i Litografia Stanisław Chowaniec w Stanisławowie, Stanisławów 1928.

Chowaniec Czesław, *Stanisławów 1676*, nakładem autora, Stanisławów 1926.

Chowaniec Czesław, *W 250-letnią rocznicę. Ustęp z wojennych dziejów Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1926, nr 321.

Chowaniec Czesław, *W sprawie kollegiackiego kościoła*, „Kurjer Stanisławowski" 1927, nr 388.

Chowaniec Czesław, *Z dziejów ratusza w Stanisławowie I–III*, „Kurjer Stanisławowski" 1929, nr 474, nr 475, nr 476.

Ciesielski Władysław, *Nowsze budynki Stanisławowa*, „Kurjer Stanisławowski" 1891, nr 300; 1892, nr 301, nr 302, nr 303, nr 306, nr 307, nr 308, nr 309.

Ciwkacz Olga, *Z dziejów Biblioteki Miejskiej im. W. N. Smagłowskiego w Stanisławowie (1872–1939)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum" 2006, z. 13.

Czołowski Aleksander, *Dawne zamki i twierdze na Rusi Halickiej*, Lwów 1892.

Dzieje założenia i krótka historia zakładu, [w:] *Sprawozdanie dyrekcji Państwowego Gimnazjum III. Mat. Przyr. im. Stanisława Staszica w Stanisławowie*, nakładem dyrekcji Państwowego Gimnazjum III w Stanisławowie, Stanisławów 1931.

Gajkowski Stanisław, *Stanisławów i jego pamiątki z dawnych czasów*, nakładem Księgarni Romana Jasielskiego w Stanisławowie, Stanisławów 1922.

Grabowski Józef, *Dzieje pomnika Adama Mickiewicza w Stanisławowie I–VI*, „Kurjer Stanisławowski" 1930, nr 541, nr 543; 1931, nr 548, nr 556, nr 560, nr 566, nr 576.

Grabowski Józef, *Skarby kolegiaty stanisławowskiej*, nakładem „Kurjera Stanisławowskiego", Stanisławów [1932].

Jasieńczyk Kazimierz, *Teatr Polski w Stanisławowie*, „Kurjer Stanisławowski" 1926, nr 295, nr 296, nr 297, nr 298, nr 299, nr 302, nr 307, nr 311.

Komusiewicz Franciszek, *Koronacja cudownego Obrazu Najśw. Marii Panny Łaskawej i Płaczącej w Stanisławowie*, nakładem komitetu Koronacyjnego Cudownego Obrazu Najświętszej Marii Panny Łaskawej w Stanisławowie, Stanisławów [1936].

Krasnodębski Jarosław, *Wystawa Historyczna Miasta Stanisławowa w 1928 roku*, [w:] *Galicja – mozaika nie tylko narodowa*, t. 4, red. U. Jakubowska, Instytut Badań Literackich PAN, Fundacja Nowa Przestrzeń, Bel Studio, Warszawa 2017.

Krótki rys historyczny i myśli o przyszłości Zakładu, [w:] *Zakład Wychowawczy imienia Arcybiskupa Isakowicza w Stanisławowie*, Stanisławów 1931.

Księga pamiątkowa I. Gimnazjum państw. im. Mieczysława Romanowskiego w Stanisławowie, red. Włodzimierz Trusz, Józef Zieliński, Czesław Chowaniec, nakładem Komitetu Jubileuszowego, Stanisławów 1929.

Księga pamiątkowa mieszczaństwa polskiego w Stanisławowie 1868–1934, nakładem Zjednoczenia Mieszczan Polskich w Stanisławowie, red. J. Zieliński, Stanisławów 1935.

Na kresowej placówce. Jednodniówka jubileuszowa „Sokoła" I w Stanisławowie wydana w 50 rocznicę istnienia gniazda, red. Józef Zieliński, nakładem „Sokoła" I, Stanisławów 1934.

Rys historyczny, [w:] *Sprawozdanie z rozwoju i pracy 3 klasowej Szkoły Handlowej w Stanisławowie w latach 1920–1930*, nakładem TSH w Stanisławowie, Stanisławów [1931].

Schneider Antoni, *Główniejsze miasta Galicyi. Stanisławów*, „Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej" 1869, nr 4, nr 5, nr 6, nr 8, nr 9, nr 10, nr 11, nr 14, nr 24, nr 25, nr 26.

Semkowicz Aleksander, *Organizacja Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie*, [w:] *Pamiętnik Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie w Zielone Świątki 26/V–29/V 1928 roku*, red. K. Hartleb, Towarzystwo Miłośników Książki, Lwów 1929.

Skrzyński Tadeusz, *Czesław Chowaniec jako historyk (w świetle materiałów archiwalnych zgromadzonych w Bibliotece Polskiej w Paryżu)*, „Studia Historyczne" 2012, z. 3–4.

Sokulski Justyn, *Kilka słów o najdawniejszych drukarniach stanisławowskich*, „Kurjer Stanisławowski" 1909, nr 1226.

Sokulski Justyn, *Wincenty Smagłowski i jego biblioteka*, „Kurjer Stanisławowski" 1933, nr 759, nr 761, nr 763, nr 765, nr 767, nr 769, nr 771.

Stanisławów, [w:] *Przewodnik po wystawie miast polskich i Związku Miast Polskich na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu*, Wydawnictwo Związku Miast Polskich, Poznań 1929.

Streit Leon, *Dzieje prasy żydowskiej w Stanisławowie. Szkic historyczny*, nakładem Koła Naukowego „Towarzystwa Przyjaciół Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie" – Oddział w Stanisławowie, Stanisławów 1935.

Streit Leon, *Dzieje synagogi postępowej w Stanisławowie*, nakładem zarządu synagogi postępowej w Stanisławowie, Stanisławów 1939.

Streit Leon, *Dzieje wielkiej miejskiej synagogi w Stanisławowie*, nakładem zarządu wielkiej miejskiej synagogi w Stanisławowie, Stanisławów 1936.

Szarłowski Alojzy, *Stanisławów i powiat stanisławowski pod względem historycznym i geograficzno-statystycznym*, nakładem Księgarni Wł. Doboszczyńskiego, Stanisławów 1887.

Waligórski Franciszek, *Szkic historyczno-statystyczny miasta Stanisławowa*, „Dodatek tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej" 1854, nr 3, nr 4, nr 5.

Wierzejski Leszek, *Stanisławów. Gród Rewery*, Wrocławski Klub „Stanisławów", Wrocław 1989.

Załęski Stanisław, *Jezuici w Stanisławowie*, nakładem Wydawnictw Towarzystwa Jezusowego, Nowy Sącz 1896.

Zieliński Józef, *Agaton Giller w Stanisławowie*, „Złoty Szlak" 1938, z. 1.

Zieliński Józef, *Kolegiata w Stanisławowie. Krótki zarys historyczny*, nakładem probostwa obrządku łacińskiego w Stanisławowie, Lwów 1933.

Zieliński Józef, *Kościół ormiański w Stanisławowie i jego odbudowa I–V*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 478, nr 479, nr 483, nr 486.

Zieliński Józef, *Kościół św. Józefa na przedmieściu tyśmienieckiem*, „Kurjer Stanisławowski" 1934, nr 918, nr 924, nr 926, nr 932.

Zieliński Józef, *Materiały do bibliografii miasta Stanisławowa*, nakładem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Stanisławowie, Stanisławów 1939.

Zieliński Józef, *Początki najstarszej synagogi w Stanisławowie*, „Kurjer Stanisławowski" 1936, nr 852, nr 853, nr 854.

Zieliński Józef, *Początki parafii łacińskiej w Stanisławowie (1662–1669)*, „Ziemia Czerwieńska" 1936, z. 2.

Zieliński Józef, *Towarzystwo Młodzież Polska w Stanisławowie w latach 1902–1934. Zarys historyczny*, nakładem Towarzystwa Młodzież Polska w Stanisławowie, Stanisławów 1934.

Zieliński Józef, *Z badań nad historią Stanisławowa*, „Kwartalnik Historyczny" 1931, z. 2–3.

Zieliński Józef, *Z dziejów prasy w Stanisławowie. I–XII*, „Kurjer Stanisławowski" 1928, nr 441; 1929, nr 442, nr 443, nr 444, nr 446, nr 447, nr 449, nr 452, nr 457, nr 462, nr 464, nr 474.

Zieliński Józef, *Z przeszłości Gimnazjum SS. Urszulanek w Stanisławowie*, [w:] *Sprawozdanie dyrekcji Pryw. Gimnazjum Żeńskiego S. S. Urszulanek w Stanisławowie. Za rok szkolny 1931–1932*, nakładem S.S. Urszulanek w Stanisławowie, Stanisławów 1932.

Zieliński Józef, *Z przeszłości sceny stanisławowskiej*, „Kurjer Stanisławowski" 1929, nr 481.

Zieliński Józef, *Życie naukowe miasta Stanisławowa*, „Nauka Polska" 1934, t. 19.

***

Зелінський Юзеф, *Надання герба*, переклад с польскої Зеновій Федунків, [w:] *Мое Місто. Хрестоматія з історії Івано-Франківська*, упор. Іван Монолатій, Лілея-НВ, Івано-Франківськ 2012.

Кревецький Іван, *До історії організування національних гвардій в 1848 р.*, „Записки Науково Товариства Імени Шевченка" 1906, t. 73.

Кревецький Іван, *До психології 1848 року. (Справа Ст. Гошовского)*, „Записки Науково Товариства Імени Шевченка" 1909, t. 90.

Фан Рубен, *Історія єврейської національної автономії в період Західно-Української Республіки*, Львів: Манускрипт, Львів 2019.

Хованец Чеслав, *Вірмени у Станиславові в XVII–XVIII століттях*, переклад с польскої Тарас Прохасько, Лілея-НВ, Івано-Франківськ 2008.

Research on the history of Stanisławów in the Second Polish Republic

Keywords
Stanisławów, research, history, Józef Zieliński, Czesław Chowaniec, *Kurjer Stanisławowski*

Summery
The article concerns the state of research on the history of Stanisławów, which was conducted by Poles in the interwar period. This is the first study on the subject. The book by a local historian Józef Zieliński, which includes a bibliography of the town up to 1939, proved helpful in the research process. This article describes the developments in the field, often evaluating the works published at the time.